

Kako stoji z Ljubljanskim močvirjem?

Od levega brega Ljubljanice.

Gospod c. k. deželni predsednik je v 10. seji deželnega zbora lanskega leta v odgovoru na dr. Bleiweisovo interpelacijo zastran sušilnih del na močvirji obetal in zagotavljal, da je nova postava načrtana in ministerstvu poljedelstva predložena, — al žalibog! za stonj čakamo, poslušamo in poprašujemo, kedaj pride silno zaželena in potrebna postava, ki nas pogina reši, da nam potrebne odtokove napravi, za katere smo večidel že pred 2 letoma precej denarja vplačati morali, zakaj kdor ni hitel s plačevanjem, mu je gosposka hitro svojega služabnika poslala, da mu je pomagal kravo prodati, če tudi pol prepoceni, le da je za naloženo plačo zadostilo. To je moralo hitro hitro biti. Kar bi pa bilo v našo korist, za to se pa c. k. vladi nič ne mudi. S tem, da je denar od nas dobila, vendar menda ne misli, da je vse storjeno in vse dobro, če tudi nam voda vsako leto veliko setve pokončá, travo pa v kisló spreminja. Čudno! ko je pa voda Vollheimu nekaj žakljev s peskom odnesla, mu je vlada hitro na pomoč prihitela, da smo jih morali mi plačati in to hitro, prav hitro! Ali je mar to skrb za napredek kmetijstva?

Letošnje leto se je veliko skrbelo za povišanje plače uradnikom, učiteljem in tudi žandarmom; res, da tudi se je to leto veliko storilo v povzdigo kmetijstva z državnim denarjem; le samo mi, čeravno smo sami denarje za to delo zložili, smo od c. k. vlade čisto pozabljeni ostali. Da bi vsaj cenilne komisije našega slabega položaja ne prezrle!

Mislé, da, kakor vsak človek, tako tudi viša gosposka mora pošteno ravnati, prosimo sl. deželno vlado, naj nam sè svojo pripomočjó v to pripomore, da se naša zemljišča izmočirijo, ali pa nam naj nabrani denar z obrestmi vred nazaj dá, da si mi sami s tistim denarjem potrebne grabne napravimo.

Ker tedaj celó nič ne vemo, ali dobimo postavo ali ne in kedaj? in si tudi sami pomagati ne vemo, zato prosimo, naj ljube „Novice“, ki so po obilnem prepričanji zmirom pripravljene na vprašanja odgovoriti, blagovolijo tudi nam o tej zadevi kaj povedati in svetovati, ali bi mar treba bilo do našega poslanca gospoda grofa Barbota v državnem zboru na Dunaj se obrniti ali kaj?*)

En posestnik močvirja
v svojem imenu in v imenu več družih.

Podučne stvari.

Nova — metrična — mera.

S početkom meseca januarija (prosenca) leta 1876., tedaj čez 2 leti, bode naše cesarstvo vse dosedanje mere in vage zamenilo z metričnimi; al tudi že zdaj se mesto stare mere rabiti sme metriška. Z letom 1876. pa nova mera postane postavna.

To mero so že davno želeli učenjaki, trgovci in obrtniki. Ako človek pomisli, koliko različnih mer se nahaja v našem cesarstvu za dolžino, koliko še različnejših za votlino, za katero imamo Dunajsko in Ogersko vedro, Slovenske štartine, Dunajske, Česke, Poljske mere itd., potem lahko vidi zmešnjavo, katera nastaja zbog tacih razlik v trgovini.

Vse mere in vage so osnovane na prosto voljo odbranih sestav kot ena jednota. I ravno metriška mera

*) Gori omenjena postava je res osnovana, in tudi se je o njej že posvetovala posebna komisija; ali pa jo vlada predloži prihodnjemu deželnemu zboru, ni nam znano. Vred.

je osnovana po prosti volji odbrane celote, katera je vzeta iz gole prirode (nature) tako, da se ne moremo motiti, ker se vedno tako vzeti mora, niti manj niti več.

Začasa prve Francoske prekucije preteklega stoletja so Francoski učenjaki vzeli četrti del meridijana za temelj novi meri. Ta četrti del meridijana so razdelili v deset milijonov delov in en del od teh deset milijonov, kateri meri $3 \cdot 14136$ Dunajskih čevljev, so si vzeli za jednoto, s katero se dolžina meri, in to imenujejo „mèter“.

Računanje z metriško mero je zeló lahko in ugodno, ker je ravno osnovano na decimalah (desetnicah) in sicer tako, da se meter pomnoži za deset ali za sto itd. ter se imenuje z dobljeno številko. Ako se je pomnožilo z desetimi, z grškim imenom deka (deset), hekto (sto), kilo (tisoč); potem se pa tudi ravno omenjena mera za deset, sto itd. zmanjša, in ako se je pomanjšala za deset, deci (deseti del), centi (sto), mili (tisoči del enega metra).

Razun tega imamo:

1 meter =	$3 \cdot 1634$	.....	dunajskih čevljev
10 met., t. j. 1 dekameter =	$31 \cdot 634$	„	„
100 met., t. j. 1 hektometer =	$316 \cdot 34$	„	„
1000 met., t. j. 1 kilometer =	$3163 \cdot 44$	„	„
10.000 met., t. j. 1 miriamet. =	$31634 \cdot 46$	„	„

Nasprotno pa

1 decimeter =	$\frac{1}{10}$	metra
1 centimet. =	$\frac{1}{100}$	metra
1 milimeter =	$\frac{1}{1000}$	metra.

Toraj ima vsaki meter 10 decimetrov, 100 centimetrov, 1000 milimetrov.

Vidi se iz tega, zakaj se metrična mera ne more izraziti v celotah Dunajskih čevljev, ampak da ostane vedno kak odlomek, tako na pr. ima

1 decimeter od prilike	3	Dunajske palce in 9 črt,
1 centimeter „ „	$4 \frac{1}{2}$	„ črte
1 milimeter „ „	$\frac{1}{2}$	„ črte

Potna dolžina, ki se je dozda le z geografsko miljo merila, meri se po metriški sestavi s kilometrom, tako ima 1 kilometer (1000 metrov) $3163 \cdot 44$ Dunajskih čevljev = okoli četrte ure.

Za poljsko mero, s katero se površje zemlje meri, jemljemo namesti sedanjega orala po metriški sestavi aro, to je, kvadrat, kateremu ena stran je dekameter; tako ima naposled en celi kvadrat (10 + 10) 100 kvadratnih metrov.

1 ara = blizo 28 Dunaj. $\square^0$ (točno = $27 \cdot 7998$ Dunaj. $\square^0$)
1 hekt. = 100 ar, toraj = $2779 \cdot 98$ Dunaj. $\square^0$ = $1 \cdot 7374$ Dunaj. orali.

Za votlo mero, s katero se merijo tekoče stvari, žito itd., se vzame votla kocka, katerej je 1 stran 1 decimeter dolge mere; takošna mera se imenuje 1 liter ter drži na primer $\frac{7}{10}$ Dunajske oke (= $0 \cdot 707$), malo več kot naš polič.

1 hektoliter ima 100 litrov, na primer, v vedru je $1 \frac{3}{4}$ Dunajskega vedra.

Ako vzamemo votlo kocko, kateri je ena stran 1 dolgi centimeter, in jo napolnimo s čisto vodo, pravimo težini tej vode en gram, po katerem se ravno osnuje vaganje težine, na primer: 1000 gramom pravimo 1 kilogram, ki vaga nekaj več od $1 \frac{3}{4}$ Dunajskega funta (= $1 \cdot 7856$ Dunajski funt); 500 gramov napravi en cesarski funt, ta ima na priliko čez 28 lotov.

Kakor smo že iz početka omenili, bila je metriška mera na Francoskem še pred 74 leti vvedena. Ta mera se ni mogla dolgo zaradi velike Francoske prekucije ostalemu svetu prikupiti, al vendar, ko so videli njeno znanstveno temeljitost in veliko praktično vrednost, se sprijateljijo ž njo najprvo učenjaki, potem tudi trgovci, dalje obrtniki in ostali meščanski svet. Tako so to

Francosko mero že davno imele Belgija, Nizozemska, Grška, Italija, Španjolska, Portugalska, Rumunjska, in slednjič leta 1872. tudi cela Nemška država. Zdaj se tudi v našem cesarstvu vpelje.

Kakor je že znano, je potrjen od cesarstva dotični zakon o metriški meri za zapadno polovico monarhije dne 23. srpana 1871. l., da se s početka tega leta poraba dopušča, leta 1876. pa brez ozira vpelje.

Zato je res že čas, da se tudi pri nas na vvedenje nove mere misli.

Ako pomislimo, da se naše ljudstvo te lahke enostavne sestave bode vendar težko priučilo, lahko si mislimo, koliko bo med njim nejevolje, ko se bode metriška mera počela sploh vpeljavati.

Odbor Zagrebškega gospodarskega društva je minolega leta deželno vlado na to okolnost pozorno storil ter jo prosil, naj bi za to skrbela, da se na deželne stroške osnuje popularna knjižnica, v kateri bi šolska mladež in drugo čitajoče ljudstvo o porabi nove mere se naučilo. Največ truda bo pri votli meri litra, hektolitra itd., zatem z novimi utezmi, grami in kilogrami itd. Te mere in uteze bi se morale za časa nakupiti, kar bi se posebno županijam naložiti moglo.

Zakon se gotovo ne more z malenkostmi pečati; kar se izpeljavanja zakona tiče, to je posel upravnih oblastij. Zato mislimo, da bi, ko imamo še 3 leta do pravega vvedenja metriške mere, prav dobro bilo, da se začne na delo iti z vpeljanjem nove mere, da bi se morda najprej počelo z vpeljavo votle mere, zatem vage in potem mere za dolgost. „Gosp. L.“

Premišljevanje o postavi,

da se nikomur ne sme odreči dovoljenje ženitve.

Po sedanji postavi morajo županije dovoljenje ženitve vsacemu dati, ako le delati more in si z delom kruh služiti. Nekateri naših deželnih poslancev so pred več leti krepko na noge stopili proti tej „svobodi“, al nič ni pomagalo!

Ako se premisli, da vsaka županija je dolžna preživiti svoje uboge, tedaj nastane vprašanje: odkodi vzeti toliko pomoči, ki je utegnejo potrebovati mnogi ubožanci? Večidel se sosedje sami komaj preživé in nimajo si s čem drugim pomagati. Da se tedaj berači preveč ne množijo po nepremišljenih ženitvah, utegnili bi izdatno ovirati takošne ženitve s tem, da se vsacemu takemu človeku, ki se hoče ženiti, naloži plačilo, primerni znesek v denarjih, ki naj bi se porabil za to, da se potrebna pohišta za revne sosesčane napravijo, kar pa čez ostane, jim za življenje obrača.

Po pameti ne more menda nihče takemu vedenju županij nasproten biti, ker nihče nima pravice, soseskam beračune v preskrbljenje vrivati.

Kaj pravite županije k temu nasvetu? *)

*) Natisnili smo ta članek, ki nam je došel od mislečega in skušenega rodoljuba, samo zato, ker kaže, kako beraške ženitve deželi presedajo, in to po pravici, ker se po tacih ženitvah od leta do leta množi soseskam beračunstvo (proletariat) in vse drugo zlo, ki izvira iz uboštva. Al tudi s pričujočim svetom si županije pomagati ne morejo, ker navetovano plačilo bila bi taksa ženitovanska, take takse pa županije pobirati ne smejo. In kako visoka morala bi taksa biti, da bi občini kaj izdala? Koliko neki bi bil v stanu plačati človek, ki se ženi le „na roko“ in „na hlače“?

Vred.

Misel, kako naj bi se hudodelci izdatno kaznovali.

Zdrav človek želi si svoje življenje prihraniti. To doseči skrbi za potrebno hrano, bodi-si to po poštenih ali nepoštenih potih. Poštenjak to preskrbi s pridnim delom, brezvestni lenuh pa po krivičnih potih, ki ga zapletó v hudodelstva in kazni. Žalibog, da te kazni po naših sedanjih postavah hudodelca, namesti ga plašiti in odvrata od hudodelstva, ga marveč vtrjujejo, naj v svojem vedenju napreduje, kajti one ga popolno preskrbé z zdravim stanovanjem, potrebno obleko in zadostno, celó obilno in dobro hrano.

Je li to kazen? — Nikdar!

Kakor skušnje kažejo, se najizdatnejše vkroti žival in najhujšo zver s stradežem. Tako je tudi edino mogoče, hudodelce po tej poti vkrotiti, v spoznanje jih navesti, da jim hudodelstva ne koristijo, temveč jim stanje hujšajo.

Res je, da tepež utegne na škodo biti zdravju in včasi človeka za delo nezmožnega napravi; toraj je prav, da se je opustil.

Mesto njega pa naj se kaznovancem odtegne vse, kar jim življenje neprijetno dela. Neprijetno stanovanje, nevšečna obleka, pičla hrana, zlasti stradež, moralo bi hudodelcem misel na hudo-bije jemati in jih na pot prav poštenega življenja napeljavati. Ako se sè stradežem to ne more doseči, zastonj je potem vse, hudodelec ostane vse svoje dni hudodelec; spaka v družbi človeški, ki ne zasluži družega, nego da se celi čas njenega življenja kam v zatišje odpravi.

Kazni ječe naj se poojstrujejo s postom, ker strad in glad napeljujeta tatú, roparja, ubojnika na premišljevanje, kako se za naprej teh napak ogibati, da ne pride več v tako zadrego.

Ako izstradani človek suh kot trska iz ječe spuščen med ljudi pride, bode se o pogledu njega britko delalo vsacemu in ga opominjalo, varovati se tega, kar človeku tako nadlogo nakoplje.

To bode pravo strašilo zoper hudodelstvo, ne pa, kakor je po sedanjih postavah, da hudodelce pitajo in jih še večkrat vprašajo: ali se nimajo nič pritožiji zoper jedí, kruh itd.?! Mi vprašamo one milostljive gospode: ali gredó katerikrat ubozega rokodelca, kmeta ali kakega družega poštenega človeka prašat, ki v veliko bolj nezdravih kotih stanuje in vživa nezdrave jedí: ali je zadovoljen s svojim stanovanjem, s svojo hrano? Al da bi se to zgodilo, nikoli še nismo slišali.

Naj bi to poslanci v državnem zboru prevdarili in v obravnavo spravili za prenarodbo kazenskih postav. Če bi liberalci kričali, da take kazni bile bi nečloveške, naj jim rekó, da sedanje prečloveške kazni peljejo h komunizmu in petroleju, ki sta že prav blizo.

Národne stvari.

Slovenci.

Po potnih spominkih spisal prof. Makušev.*)

Nikoli ne pozabim prve noči, ki sem jo preživel v Ljubljani!

*) Slavnoznani pisatelj Ruski prof. Makušev v Varšavi, potovaje lausko leto iz Venecije v Prago mudil se je nekoliko dni v Ljubljani. Vtisek vsega, kar je tu doživel, videl in slišal, bil mu je tolikošén, da prišedši v Prago je spomin na Ljubljano izročil Ruskemu „Viestniku“ pod naslovom „Slovenci“, iz katerega se je ta popis natisnil še v posebni brošurici. Obseg njen in način popisa zdel se nam je tako mikaven, da se menda ne motimo, ako mislimo, da bodo naši ljudje prevod „Slovencev“ v slovenski jezik